مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

نوشته : احمد آریا ۲۰۲۲/۱۱/۱۸

فیودالیزم – فیودالیزم در افغانستان

قسمت اول

فیودالزم در واقع سازمان سیاسی- اجتماعی قرون وسطی اروپا بود. از لحاظ تاریخی، در حالی که پادشاه مالک همه زمین های قابل دسترسی بود، آنها را بین اشراف سهم بندی میکرد و بالنوبه اشراف زمین های اهدایی را به دهقانان اجاره میدادند. درعوض، دهقانان محصولات و خدمات نظامی شان را به اشراف عرضه داشته و اشراف از فرآورده ها و خدمات دست داشته سهمیهٔ پاشاه را میپرداختند. به این ترتیب همگی بندگان شاه محسوب شده، و کار دهقانان مصارف همه چیز را میپرداخت

امروزه و در طول تاریخ فیودالیزم در جاهایی قد برافراشته است که فاقد سازمان حکومتی بوده اند، در تحت این شرایط یک رابطه قراردادی بین فرمانروا و فرمانبردار بمیان میآید که بر طبق آن فرمانروا دسترسی به زمین مورد نیاز را فراهم میکند و بقیه مردم (اشراف و رعایا) از فرمانروا حمایت میکنند. و در مجموع تمام سیستم امکان ایجاد نیروی نظامی ای را فراهم می کند تا بر کشمکش های داخلی فایق آمده و در برابر تهاجمات خارجی ایستادگی کند..

در فیودالیزم اروپایی قبل از اینکه یک ارباب قطعه زمین (ملکیت) را به یک فرد (دهقان) تسلیم میداد، باید او را رعیت خود میساخت. اینکار بطور رسمی و نمادین طی مراسمی که بنام سوگند یاد میشد، صورت می گرفت. به اینترتیب ارباب و رعیت با یکدیگر داخل یک قرارداد میشدند که برحسب آن رعیت به فرمان ارباب درآمده و قول میداد برای او بجنگد. به این ترتیب بعد از طی مراسم سوگند بود که ارباب و رعیت بر بنای تعهدات متقابل داخل مناسبات فیودالی یا شیوهٔ ارباب رعیتی میشدند. «آنگاه اربابان هزاران بهانه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

برای ایجاد مالیات بیشتر بر رعایایی که به میل خود در خدمت شان درآمده بودند، وضع می کردند».

درست قبل از قرن ۱۴ بود که فیودالزم در اروپا مستقر گردید، این سیستم در حقیقت سیستم ناتوانی بود که بر حول سه اصل یعنی اربابان، رعایا و شیوهٔ ملوک الطوایفی می چرخید و متشکل از مجموعه ای تعهدات حقوقی و نظامی متقابل بین اشراف و پادشاه بود. اما بعد از وقوع «طاعون سیاه» و ازبین رفتن تعداد کثیری از جمعیت بود که این عرف نیز از میان رفت.

از آنجا که فیودالیزم در زمان و مکان های مختلفه به اشکال مختلف به ظهور رسید، بنابراین نمیتوان یک تعریف جامع که حاوی تمام جزئیات و اشکال آن باشد را ارائه کرد. نویسندگان عصر روشنگری قرن ۱۸فقط به قصد سرزنش و بدگویی از نظم کهن و سلطنت فرانسه در باره فیودالیزم مینوشتند. این زمان عصرروشنگری بود و کاملاً عقلانی به نظر میرسید هرگاه پادشاه و قرون وسطی را چون «عصرتاریک» به تصویر می کشیدند و به تمسخر می گرفتند و در این حال از ویژگی های منفی سلطنت فرانسه بهره برداری سیاسی میکردند.

در قرن نوزده کارل مارکس نیز این اصطلاح را به هدف سیاسی بکار برد. او فیودالیزم را یک حالت اقتصادی اجتناب ناپذیر قبل از ظهورسرمایه داری تعریف کرد. به نظر مارکس آنچه بنام فیودالزم شناخته شده عبارت از قدرت طبقهٔ حاکم یا ارستوکراسی متکی بر نظارت بر زمین های مزروعی به شیوهٔ ارباب رعیتی است که به ظهور یک جامعهٔ طبقاتی بر بنای بهره کشی از دهقانان یا آنانی که در ملکیت های اشراف مشغول کار بودند منتهی شد. «آسیاب دستی جامعه ای با ارباب فیودال به شما میدهد، و آسیاب بخاری، جامعه ای با سرمایه دار صنعتی.» (۱۸۴۷- فقر فلسفه)

از دهه ۶۰ به اینسو برخی مؤرخان قرون وسطایی تعاریف دیگری را که شامل شیوهٔ ارباب رعیتی یا منورالیزم بر مفهوم فیودالزم اضافه نمودند. و از ۱۹۷۰ به اینسو دیگرانی نیز پس از ارزیابی های گسترده تر در زمینه به نتایجی دست یافتند که فیودالزم را یک

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

اصطلاح غیرعملی ثابت میساخت که بایست به طور کل از مباحثات علمی و آموزشی بیرون ساخته میشد، و یا باید با حد اکثر صلاحیت و احتیاط مورد استفاده قرار می گرفت. از قول آنان معمولاً و بیرون از چهار چوب اروپایی آن، مفهوم فیودالیزم باید بر بنای شباهت ها و مقایسات بنام «نیمه فیودالی» شناخته شود. ولیکن در تحت هرعنوانی، بازهم نا ممکن است به طور کل از وجود سیستم ارباب رعیتی چون یک روند اقتصادی و اجتماعی قرون وسطی انکار نمود. به طور کلی فیودالزم به عنوان بافت جامعهٔ قرون وسطایی و مرحلهٔ توسعه اجتماعی و اقتصادی ماقبل سرمایه داری است که ثبات جوامع عصر خود، احیای نظم عمومی و تقویت سلطنت را سبب شد.

از نظر سیاسی فیودالزم سیستم اجباری بود که فقط تعداد قلیلی آزادی های فردی را مجاز میدانست. قوانین باستان دهقانان را به زمین گره میزد و کار آنها را اجباری میساخت. اما با گذشت زمان و به تدریج مفاهیم حقوق فردی در اروپای آنزمان پدیدار گشت.

فیودالیزم اسلامی

تمام امپراتوری های اسلامی پس از نخستین خلافت ها، یعنی سلطنت سلجوقی، سلطان نشین دهلی، سلطان نشین ممالک، امپراتوری عثمانی، امپراتوری صفوی، امپراتوری مغول، نوعی فیودالیزم را می شناختند. «اقطاع» اسلامی در مناطق مختلف نام های مختلفی داشت، مانند اقطاع در شرق میانه و در سلطنت دهلی، تیمار توسط عثمانیان، تولی توسط صفویان و جرگیر توسط مغول ها. همه تیول ها ملکیت های مالی بودند. در این شیوه برخلاف اروپای قرون وسطی و جاپان فقط بخشی از عواید مالیاتی یک قلمرو معین به «ارباب فیودال» اعطا می شد. این شیوه در حالی که اساسا فیودالی بود، اما عدم امکان وراثت در آن برخلاف فیودالیزم اروپایی و جاپانی باعث تعهد قلیلی از جانب فیودال در

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

مراقبت از زمین او می شد، و این به تنهایی یکی از ویژگی ها تفاوت بین فیودالیزم امپراتوری های اسلامی از فیودالیزم اروپایی و جاپانی بود.

نظم اقطاع عبارت از سیستم اعطای زمین در ازای خدمات، بویژه نظامی بود. این نظام در حالی که از ابتدا قرار نبود فیودالی باشد، اما در امپراتوری سلجوقی به طور فزاینده ای به سیستم ارباب رعیتی اروپایی شباهت پیدا کرد. پس از مرگ ملک شاه، آخرین سلاطین مقتدر و بلا منازع سلجوقی، امیران محلی اساسا خودمختار شدند. به عنوان مثال در جنگ حران (۱۱۴۰) جیکرمیش موصول سُکمون بن ارتوق، دو امیری که اسما از گماشتگان امپراتوری بودند، در جنگ با نیروهای امپراتوری انتاکیه با یکدیگر همکاری کردند. اما پس از جنگ روی تقسیم غنایم نزاع شان برخاست و نتوانستند اقطاع را که از نظر حقوقی از فیف (مکلیت) فرانسوی اندکی تفاوت داشت عملی کنند. اما به طور کل اقطاع با تاریخ اسلام ممزوج است. نه تنها در دوره سلجوقیان، بلکه حتی پس از سقوط آنها این شیوه به تکامل خود ادامه داد. اقطاع که به خواست سلطان عملی می شد، به رضای او قابل فسخ بود. به طور مثال عثمانی ها نیز که از سیستم اعطای زمین در بدل خدمت (تیمار) یعنی بخشش در بدل شایستگی و خدمت به امپراتوری پیروی می کردند، هر وقت امپراتور مایل بود، میتوانست مالکان را سلب ملکیت کند. البته اینکار بیشتر مشروط به میزان فتح سرزمین های جدید توسط امپراتوری بود. بنابر این سوای غیرت مذهبی، انگیزه مبارزان امپراتوری برای فتوحات بیشتر تا حدودی به دلیل طمع برای کسب زمین های بیشتر بود. اما عثمانی ها نتوانستند تا پایان وفاداری مالکان زمین (تیماریوت ها) را برای خود محفوظ نگهدارند. بنابر این به طور کل از قبول هرگونه نظم فیودالی اجتناب کردند و در عوض فقط نیروهای حامی سلطان به عنوان پاداش وفاداری زمین هایی را دریافت کردند، چیزی که برخی از دولت های مسلمان قبلی آنرا عملی می کردند.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

ارتباط بین زمین و خدمت نظامی یک بخش عمده در ادبیات تاریخی را احتوا می کند. مورخان شرقی در توصیف اقطاع بلادرنگ به تفاوت‌های بین اقطاع و فیودالیزم اروپایی اشاره می کنند، به طور مثال، اقطاع یک سیستم متمرکز بود، از نظر تیوری غیر ارثی بوده، بخشی از یک سیستم تعهدات متقابل نبود، مبتنی بر رابطه اعطای مشروعیت شرافتمندانه و غیره نبود. اما همه اینها مهملاتی است که هرگاه مجال بیشتر پیدا کنند احتمالاً سیستم «فیودالی» را می شگافند و ادعا می کنند که در اروپا نیز چنین چیزی وجود نداشته است.

اما در حقیقت چندین نوع اقطا به شخص مورد نظر اعطا می شد، خواه او یک متنفذ محلی بود، یا عضو خاندان سلطنتی یا یک افسر نظامی. نوعی از اقطاع پولی بود که مستقیماً از خزانه پرداخت می شد، اقطاع اداری در مفهوم انتصاب والی (نایب الحکومه در سیستم ادرای قدیم افغانستان) بدون حق مالکیت بر اراضی مورد نظر خلاصه میشد. اقطاع شخصی، املاکی بود که به طور کامل در اختیار یک فرد قرار می گرفت و از طریق ارث به او منتقل می شد. و اقطاع نظامی که شامل زمین هایی که مستقمیا به یک سرافسر نظامی اعطا می شد یا به گونه غیر مستقیم او باید از مدرک وضع مالیات بر کشاورزی بهره مند می گردید. (یک منبع معتبر برای این موضوغ کتاب دیوید مورگان تحت عنوان «پارس قرون وسطی» است.)

ادامه دارد

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ